

Önemli bir sağlık ve insan hakları sorunu olan “kadın sünneti”, artık Türkiye’de de gündeme geldi. Günümüzde, teknolojik alt yapıya sahip olanlar için her türden bilgiye ulaşabilmek sınırlı bir zaman dilimine kadar inerken, AKP’nin bölgesel liderlik iddiasındaki yirmi dört yıllık bir iktidarı döneminde böylesi “korkutucu” bir durum, yeniden düşünmeyi gerektiriyor. Konu çok boyutlu. Hem kavramak hem de çözümleyebilmek için bütünlüklü biçimde ele almak gerektiği biliniyor. Bununla birlikte, ara nedenler arasında yer alan eğitime özellikle tıp eğitimine bu sayımızın dosya konusu nedeniyle özel olarak yer vereceğiz. Ülkelerin eğitim durumu yaygın olarak okur yazarlık durumu, ortalama eğitim süresi ya da okul mezuniyeti olarak değerlendiriliyor. Ancak, bu değerlendirme eğitimin niteliği ile kişi ve içinde yer aldığı topluma kazandırdıklarıyla ilgili duruma yönelik herhangi bir bilgi içermiyor. Bunun için eğitimin esasen müfredat olarak başka bir ifadeyle içerik olarak değerlendirilmesi gerekiyor.

Bu bağlamda eğitim öğretimin öğrencilerin hem bilimsel bilgi hem beceri hem de sosyal ve kültürel değerlerle donatılmasını hedefleyip hedeflemediği öne çıkıyor. Hedefliyorsa da bunu ne kadar başarabildiği önem kazanıyor. Ancak günümüz dünyasında ülkelerin eğitim düzeyleri değerlendirilirken, maalesef böyle bir kriter kullanılmıyor; okur yazarlık durumu ve eğitim süresi öne çıkıyor. Benzer bir sorun örgün eğitimin yanı sıra meslek eğitimi için de geçerli. Mesleki bilgi ve becerinin yanında, mesleğin evrensel değerlerinin de öğretilmesi hedefleniyor mu? Hedefleniyorsa eğer mezuniyet öncesinde ölçülüyor mu? Öğrencilerin meslek diploması almadan önce bu değerlere sahip olup olmadığı mezuniyet için belirleyici oluyor mu?

Gözlemlerimizi, konunun uzmanı ve duyarlı meslektaşlarımızla yaptığımız ortak değerlendirmeleri dikkate alırsak sorunun yanıtı maalesef olumlu değil. Bunun önemli göstergelerinden bir tanesi geçtiğimiz günlerde görünür oldu. Kadın hastalıkları ve doğum uzmanı bir operatör doktorun sosyal medya hesabında kendi fotoğrafıyla birlikte yayımladığı “kadın sünnetini klinikte yapmaktayım” reklamı hekimlik, insan hakları ve feministlerin gündemine yıldırım gibi düşüp, şok etkisi yarattı. Gelen tepkilerin kadın sağlığına, insan haklarına ve hekimlik değerlerine sahip çıkan içeriği ve konun takibi yalnızca olumlu değil, aynı zamanda umut veren bir durum olarak yaşandı. Konunun iki boyutu var.

İlki uygulamanın içeriği; Kadın sünneti Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından 1997 yılında yayımlanan ortak bildiride “kültürel ya da tıbbi olmayan diğer nedenlerle kadın dış üreme organlarının kısmen ya da tamamen çıkarılması ya da bu organlara başka biçimde verilen zararlar” olarak tanımlamıştır.

Birleşmiş Milletler, DSÖ ve Uluslararası İnsan Hakları Örgütü ile bazı ülkeler kadın sünnetini “genital sakatlama” olarak tanımlamaktadır. Herhangi bir bilimsel veya tıbbi yararı olmayan bu işlem, aksine hem insan hakkı ihlali hem de kadınların üreme haklarının da ihlali olduğu için sağlık hakkı ihlali olarak kabul edilmektedir. Kadın sünneti/genital sakatlama uygulamasının dünya genelinde 2030 yılına kadar sonlandırılması için Birleşmiş Milletler tarafından çalışma yürütülmektedir.

Afrika ülkelerinden Somali, Cibuti, Eritre, Sudan ve Mısır’da, Ortadoğu ülkelerinden Yemen, Suriye ve

Irak’ta, Asya ülkelerinden Endonezya, Malezya ve Hindistan’da kadın sünnetinin/ genital sakatlamanın bir ritüel olarak yaygın biçimde uygulandığı bilinmektedir. Son yıllarda göçler nedeniyle bazı Avrupa ülkelerinde de görülmeye başlanmıştır. Günümüzde dünya genelinde kadın sünneti/genital sakatlama uygulanmış 250 milyona yakın kadın ve kız çocuğunun yaşadığı tahmin edilmektedir.

Kültürel, geleneksel veya dini birtakım yanlış inanışlar gerekçe gösterilerek uygulanan bu işlem; şiddetli kanama, enfeksiyon, sepsis, üreme sistemi ve idrar yolları hasarları, cinsel işlev bozuklukları, infertilite, psikolojik travmalar ve hatta doğum komplikasyonları sonucu ölüm gibi geri dönüşü olanaksız sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Çıkarılan dokunun büyüklüğüne göre dört ayrı gruba ayrılmaktadır. Doku çıkartılmasına ilave olarak vajinanın kısmen dikilmesi de söz konusudur.

Ülkemizde Türk Ceza Yasası başta olmak üzere, ceza hukuku mevzuatında kadın sünnetini ismen yasaklayan açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kasten yaralama, sonucu nedeniyle ağırlaştırılmış yaralama ve kısırlaştırma vb. suçlar kapsamında ele alınmaktadır.

İkinci boyutunu ise “hekim” kimliği, “hekimlik” değerleri oluşturuyor. Bilindiği gibi, bir mesleğin adı olarak kullanıldığında doktor, tıp fakültesinde gerekli bilgileri ve becerileri kazandığı sınavlarla belirlenen kişinin, tanımlanmış süredeki öğrenimini tamamlaması sonrasında verilen diplomayla belgelenir. Her ülkenin mevzuatı kapsamında da yetkilendirilir. Toplumsal alanda ve dil biliminde aynı anlamda kullanılıyor olsa da ouradımızı anlatabilmek için bu sayıdaki yazıda hekim, tıp eğitimini tamamlayıp diplomasını alan kişinin mesleğin evrensel

değerlerine de sahip olma durumu olarak ifade edilecek. Şöyle ki "tıp fakültesi diploması ile doktor olduğunu buna karşın doktorun, mesleğin evrensel değerlerini benimseyip buna sahip olduğunda, yaşamında sadece mesleki bir pratik olarak değil, aynı zamanda norm olarak yerleştirdiğinde hekim olabilir." Özetle, mesleğin bu iki ismini iki ayrı içerikte ele alıp ayırtmış, aralarında bir devamlılık ve "hiyerarşi" tanımlamış oluyoruz.

Hekimliğin evrensel değerleri günümüzde "Dünya Tabipler Birliği Cenevre Sözleşmesi" diğer adıyla "Hekimlik Andı" başlığındaki metinde tanımlanıyor. Dünya Tabipler Birliği'nin 1948 yılındaki ikinci Genel Kurulu'nda ilk defa kabul edilen bu metin, Ekim 2017 yılındaki 68. Genel Kurulu'nda yaklaşık iki yıllık çalışmanın ardından güncellenerek kabul edildi. Güncellenmede, TTB adına dönemin TTB Etik Kurulu üyelerinin de önemli katkıları oldu. Konunun ikinci boyutunu ele almadan önce o boyutun içeriği nedeniyle Hekimlik Andı'nın iki bölümüne yer vermek gerekiyor. "Hekimlik mesleğinin bir üyesi olarak; ... Hastamın sağlığına ve esenliğine her zaman öncelik vereceğime" ve "... Tıbbi bilgimi hastaların yararı ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için paylaşıcağıma ...". Görüldüğü gibi, ilkinde hekimin hastasının sağlığına ve esenliğine öncelik vereceği, ikincisinde ise tıbbi bilgisini hastaların yararı için paylaşacağı belirtiliyor.

Ancak, kadın sünneti adıyla yapılan işlemin hiçbir tıbbi gerekçeye dayanmaması ve uygulanan kişiye ölüme varan boyutlarda zarar verebilecek olması birlikte ele alındığında Hekimlik Andı'nın yukarıda paylaşılan iki yaptırımı da ihlal edilmiş oluyor. Söz konusu reklamla ilgili yürütülmekte olan Onur Kurulu soruşturmasında gerçekleştirilmiş herhangi bir uygulama tespit edilemeyecek olursa da ilgili yaptırımların ihlal edilmesine niyet edildiği açık. Bu bilgi ve değerlendirmelerin

hülasası olarak söz konusu reklamı yapan kişinin "hekim" olarak değil, "doktor" olarak adlandırılması uygun olacaktır. Seksenli yılların sonuna doğru "sağlık reformu", AKP hükümetleriyle birlikte, "Sağlıkta Dönüşüm Programı" adıyla neoliberal kapitalist ekonomi politikalarına uygun hale getirilmeye çalışılan sağlık sektöründe emek gücünün büyük kısmıyla birlikte, hekimlerin bir bölümü de kişisel gerekçelerle sisteme uyumu ve itaati tercih ettiler. Son vahim olayı da bu çerçevede değerlendirmek doğru olacaktır.

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de hem siyasi hem de ekonomik nedenlerle toplumun büyük bölümü için refah, mutluluk ve gelecekte umut uzun zamandan beri gündemde değil. Bireysel şiddetten devlet şiddetine, silahlı çatışmalara, savaşlara kadar "güçlü" olanın hakimiyetini sağlamak için yürüttüğü pervasızlıklar yaygınlaşıyor. Rusya komşusu Litvanya'ya ABD ise okyanus ötesindeki İran'a saldırdı. Savaşlar, neden olduğu ölümlere, yaralanmalara ve sakatlanmalara, ekolojik tahribat ve yıkımlara, ekonomik kayıplara ve acılara karşın akıldışı kabul edilmeden sürdürülüyor. Tarihteki en korkunç soykırımdan birinin mağdurlarının kurduğu İsrail Devleti bir yandan "yerleşimci sömürgecilğe", diğer yandan da Birleşmiş Milletler belgelerinde de yer alan Filistin halkına yönelik soykırım gerçekleştirmeye devam ediyor. Bütün bunlara rağmen biliyoruz ki kazanan yine "büyük insanlık" olacak.

Türkiye'de dünya genelinde yaşananlara paralel olarak benzer sorunlar 24 yılını geride bırakmış bir iktidarın rejim değişikliğini de gerçekleşmesiyle birlikte çok daha yoğun yaşanıyor. Seçim süreçlerinde iktidarın çıkarına yönelik değişiklikler, sandık sonuçlarının yok sayılması, tedbiren gözaltı, tedbiren tutuklamalar, somut kanıtların olmadığı durumlarda

adeta bir kural haline gelen "gizli tanık"lar, açıktan bayılan öğrenciler, yıllardır atanmayan ve özel okullarda çalışan öğretmenlere kolluk tarafından gerçekleştirilen saldırılar, maaşları ödenmeyen işçiler ve haklarını aradıklarında karşılaştıkları baskı ve şiddet, Yüksek Seçim Kurulu'nun siyasi partilerle ilgili yetkilerini hukuk mahkemelerine devretmesiyle siyasi partilerin kongreleri dahil seçimle oluşan organlarına yönelik belirsizlikler ve ana muhalefet partisine yapılan bu kapsamdaki doğrudan müdahaleler, adalet bakanlığı ve hukuk sisteminin doğrudan hükümetin aparatı haline gelişi ve daha neler neler. Saymakla bitecek gibi değil. İçinde yaşıyoruz, zamanla da duyarsızlaşıyoruz! Bunca kötülüğe, Kürt sorunun siyasi çözümü için ateşkes ve müzakere aşamalarından sonra üçüncü aşama olarak "antlaşma"nın gerçekleşmesine (çerçeve yasanın çıkmasına) yapılan resmî açıklamalara göre çok yaklaşıldı. Beklentimiz bu aşamanın da gerçekleşip, daha fazla zaman kaybetmeden normalleşme aşamasına geçilmesi. Ülkede demokratikleşme için muhalefetin hep birlikte mücadelesinin önündeki gerekçelerin ortadan kalkması.

Okumakta olduğunuz sayımızda, dosya editörlüğünü Editör Yardımcısı iki arkadaşımız İrem Yıldız ve Cavit Işık Yavuz'un üstlendiği "Mezuniyet Sonrası Tıp Eğitimi" başlıklı dosyanın birinci bölümünü sizlere sunuyoruz. Ayrıca, bu dosya makalelerinin dışında, bir yüksek lisans tezi olarak Suriyeli göçmen işçiler üzerinde yürütülmüş olan "Göçmen İşçi Sağlığına Bütüncül Bir Bakış ile Türkiye'deki Suriyeli İşçiler: Bir Sistemik Derleme" başlıklı araştırma makalesini de sizlerle paylaşıyoruz.

Sağlıklı bir toplum ve toplumsal yaşantı için barış, özgürlük, demokrasi, adalet ve toplumsal eşitliğin daha fazla gecikmeden tesis edilmesine yönelik mücadele umudu ve dayanışmayla ...